

Schwabovy hry jsou vzdorem proti mentální majoritě

Rozhovor s režisérem Januszem Klimszou

V Aréně jsi pracoval naposledy před třemi lety. Během té doby přišly divadelní úspěchy – třeba Richard Krajčo dostal Cenu Thálie za roli ve tvé inscenaci Deštivé dny, Hana Fialová tutéž cenu za roli Edith ve tvé režii – ale i méně příznivě hodnocené inscenace. Bereš si ještě k srdci vzestupy či prohry? Nebo už jsi proti tomu imunní?

„Imunní nejsem, ale pochopitelně člověk časem otrne. Navíc, co jsou ony prohry a co ony vzestupy? Byly inscenace, za které jsem dostával divadelní ceny, a ony se stahovaly z repertoáru, neboť divák je jaksi odmítal vzít na vědomí, což je zvláštní paradox a disproporce mezi tím, co si myslí kritik a tím, co divák. Co by mě ale mrzelo, by bylo, kdyby se ty inscenace úplně minuly právě s diváky. Pakliže existuje divákova akceptace, má práce smysl.“

A je tedy něco, čím se v rámci divadla trápíš nebo stresuješ?

„Když člověk investuje a nevrací se to. A nemluvím teď o výsledku, ale o procesu zkoušení, protože se to děje i u inscenací, které nakonec dopadnou tzv. dobře. Ale jsou etapy, kdy je 'hlucho' z obou stran a ten pocit je špatný pocit.“

Jak to řešíš?

„Byla období, kdy jsem to těžce nesl, teď беру divadlo jako zaměstnání a jsem dalek toho, abych vyrukoval s něčím jako poslání a podobně. To jsem pociťoval tak do čtyřicítky. Jinak to bere ten, kdo má za sebou deset režii a ten, který má za sebou sto deset režii, což je můj případ. Ale divadlo se může stát posláním - když je míněno jako profese a diváci ho v posláním promění. Když inscenace rezonuje s publikem. Když vznikne vzájemná empatie.“

Když jsem před premiérou Baala hovořila s Davidem Šiktancem, tak ten se jasně vymezil jako milovník německé dramatiky. Jaké dramatiky jsi milovník ty – tvůj záběr je hodně široký. Ale třeba si nevybavuji žádného tvého Čechova...

„Kdysi jsem měl tendence zavést sem, ve smyslu i přeložit, méně známé polské texty. Teď jsem provozní režisér, nikdo mě sice nenutí dělat hry, které nechci, ale musím být jaksi širokospektrální. I když v šuplíčku mám pořád nějakých pět textů, které bych rád jednou inscenoval... A Čechova jsem nikdy nedělal a už asi nebudu. Stejně jako bych už 'nepokoušel' Shakespeara. To jsou věci, před kterými mám jistý ostych a taky jsem už ve věku, kdy nepodléhám imperativům, čili že ho vyložím nějak 'jinak', což je, zdá se, premisa dnešní doby.“

A je nějaká dramatika, která ti vyloženě nesedí? Nebo řešíš vždy jen tu jednu konkrétní hru?

„Zrovna v moderní německé dramatice by se takové věci našly. Já ono dnešní horování pro vše německé vnímám jako módu a mám dojem, že vůbec hodně podléháme vlivům a módám, už od časů Kvapila, když uviděl MCHAT. A někdo jiný zase Maxe Reinhardta nebo někdo zase někoho a obrátil se na víru pravou. Nastala situace, jako když se vykopne balón a všichni za ním běží. Ale mě nebaví za ním běžet, protože je tam tlačnice. Dekonstrukce, dekompozice textu mě nezajímá. Zajímá mě struktura, která byla napsána pro divadlo profesionálním dramatikem, jenž ovládá své řemeslo. A tím jsem stará konzerva a nestydím se za to! (smích)“

Původně jsi měl v Aréně dělat Divadelníka T. Bernharda – proč padla náhradní volba právě na W. Schwaba?

„Hledali jsme titul, který by nebyl úplně mimo linii letošní sezóny, tedy hru z německojazyčné oblasti. Po různých peripetiích jsme dospěli právě k Schwabovi, který je jistým způsobem Bernhardovi blízký. I když je z jiné generace a z jiné várky rakouských flagelantů.“

Ptám se i proto, že Wenera Schwaba jsi před lety do Ostravy přivedl právě ty prostřednictvím inscenace Prezidentky v DPB...

„Prezidentky se dělaly před více než deseti lety, byl jsem mladší a nedocházela mi jistá úskalí... Teď už mi docházejí (smích). Ale pořád si myslím, že je nám (‘námi’ myslím ten segment obyvatel, který chodí do alternativních divadel) Schwab v tom vzdoru proti majoritě, a nejde zde o etnické záležitosti, ale o majoritu mentální, blízký. Mám pocit, že naše mentality jsou si stále ještě podobné a tím je to obrázek i o naší povaze, provincionalismu, pokrytectví. Proto dělat Schwaba není jen výkřik do tmy, věřím, že bude mít odezvu. I díky humoru, který je nám také společný. A jeho prazvláštní forma – to je úkol.“

No právě - W. Schwab je dosti specifický autor, můžeš ho pro ty, kteří třeba zatím netuší, co je čeká, přiblížit? Proč vzbuzoval tak silné protichůdné reakce, kdy dostával ceny a přitom byl nazýván škodnou divadla, monstrem, ničitel dobrého vkusu...?

„Já bych to – vzdáleně - srovnal s českým undergroundem 70. - 80. let, s tím rozdílem, že naše androše za normalizace ceny jaksi mýjely. Do silné krusty je třeba bouchnout kladivem. Podobným způsobem Schwab atakuje ta divákova místa, kde lze očekávat až hysterickou reakci. Protože jeho hry nejsou jen provokační hrátky fekálního typu, jak on sám své dramatické texty nazval, ale koncizní pohled na společenský vzestup a konzumní boom ve střední Evropě a reakcí na ně - je zde možnost připustit, že má pravdu, i když je to hodně eklhaft. Což je ideální stav pro divadlo, neboť generuje očekávání a napětí. Nevím, zda Schwab toužil po tom být uznáván, akceptován, myslím si, že ta provokace byla pro něj primární a byl to jeho cíl. Na druhou stranu to není bohapustá provokace, je to hlubinná záležitost. Byl sebedestruktivní, ale i velice citlivý, což se nevyklučuje, i když se to zřejmě automaticky nepodmiňuje. Šel tam, kam bychom sami nelezli, jaksi v našem zastoupení, podobně jako třeba Genet nebo právě Bernhard.“

V téhle souvislosti - jak tehdy diváci přijímali Prezidentky?

„Já už si to nepamatuju, ale Alena Sasínová-Polarczyk, která hrála jednu z nich, mi říkala, že tehdy byly připraveny na totální odmítnutí a nikdy se s ničím takovým nesetkaly.“

Co znamená podtitul Lidumoru „radikální komedie“?

„Je to komedie napsaná radikálem, také ji věnuje sám sobě, což je asi ironický škleb, neboť vzápětí dodává, že permanentně lže. Dovádí situace ad absurdum, tzv. se s tím nes..e, a nebojí se věci i na nějakou dobu zamlžit, mást, aby diváka nakonec dorazil. Není to realita, je to velmi umělá květina. Ale tu realitu pojmenovává po svém přesně. Herci by díky tomu mohli předvést trochu jiný rejstřík, protože ta hra vyžaduje stylizaci. A nefungovalo by to, kdybychom ji hráli civilně. To už jsme si už ověřili. Ale možná se pletu (*smích*).“

Můžeš nějak objasnit název hry – tedy Lidumor aneb Má játra beze smyslu?

„Má játra beze smyslu je citát přímo ze hry a je to pointa jedné z postav, protože se tam mj. řeší vědomý a cílevědomý alkoholismus, jako alternativa života - alkoholismus jako životní program v mistrovské podobě. A Lidumor je holt lidumor.“

Ptala se Alice Taussiková